

Den nya aktievinstbeskattningen

Av kammarrättsrådet C. O. Sandström

Den 25 maj i år antog riksdagens båda kamrar nya bestämmelser angående aktievinstbeskattningen. Riksdagen följde härvid Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 90 med en mindre modifikation som bevillningsutskottet föreslagit i sitt betänkande nr 46.

De av riksdagens beslut föranledda ändringarna i gällande bestämmelser återfinns i SFS nr 215 och 216. Ändringarna berör kommunalskattelagen (KL) och förordningen om ackumulerad inkomst.

Ändringarna trädde i kraft den 16 juni 1966. De nya bestämmelserna angående vinstbeskattningen skall dock endast tillämpas i fråga om avyttringar som sker från och med den 1 juli 1966.

En redogörelse för aktievinstutredningens förslag lämnades i Skattenytt's första häfte för innevarande år (nr 1—2 sid. 20 ff). I förhållande till utredningsförslaget kan de antagna bestämmelserna sägas innebära en väsentlig förenkling av aktievinstbeskattningens tekniska utformning.

De nya reglerna innebär i huvudsak följande.

Beskattningsobjekten

I huvudsaklig överensstämmelse med vad redan utredningen föreslog omfattar vinstbeskattningen enligt de nya bestämmelserna alla aktier, vare

sig de är börsnoterade eller ej. Vidare omfattar beskattningen andelar i aktiefonder samt andelar i ekonomiska föreningar och i handelsbolag. Dessamma gäller fondandelar (delbevis) och teckningsrätter till aktier samt andra rättigheter som är jämförliga med nämnda andelsrätter eller aktier. Till skillnad mot utredningens förslag undantages dock från beskattningen aktier eller andelar i bostadsaktiebolag eller bostadsföreningar som avses i 24 § 3 mom. KL.

Utanför området för de nya reglerna faller däremot obligationer, skuldebrev, förlagsbevis och andra liknande på fordringsrätter grundade handlingar. Dessa skall alltjämt vara underkastade samma regler för realisationsvinstbeskattningen som förut. I likhet med vad utredningen framhöll gäller dock att, om en fordringsrätt i praktiken fungerar som en omsättningsbar värdehandling och i övrigt är jämförlig med aktier — vilket kan vara fallet med t. ex. participating debentures — en sådan fordringsrätt skall behandlas på samma sätt som aktier.

Beskattningsmetoden

Skattepliktig aktievinst skall även enligt de nya reglerna sammanläggas med den skattskyldiges övriga inkomster, vilket innebär att skattens

storlek på vanligt sätt blir beroende av den skattskyldiges totala beskattningsbara inkomst.

En annan sak är att beräkningen av den skattepliktiga aktievinstens belopp skall ske efter olika grunder beroende på om de avyttrade värdepapperen innehafts kortare tid än fem år eller om de innehafts längre tid. Till detta återkommes senare.

Icke tidsbegränsad beskattning

Den stora nyheten i principiellt avseende, som ju också föreslogs av aktievinstutredningen är, att realisationsvinstbeskattningen såvitt angår de värdepapper som omfattas av de nya reglerna inte längre skall vara beroende av att handlingarna vid avyttringen innehafts kortare tid än fem år. Enligt de nya reglerna kan vinstbeskattning ske oberoende av innehavstidens längd och således träffa även avyttring av aktier m. m. vilka innehafts fem år eller mera. Med avyttring jämföras liksom enligt nuvarande regler annan överlåtelse mot vederlag, inklusive byte.

Beskattningsgrundande förvärv

En annan principiell nyhet i förhållande till förut gällande regler — som också den föreslogs av utredningen och som nära sammanhänger med den icke tidsbegränsade beskattningen — är att beskattning kan ske inte blott som hittills under förutsättning att de avyttrade värdepapperen förvärvats genom köp, byte eller därmed jämförbart fång. Beskattning kan ske även då värdepapperen i fråga förvärvats

genom arv, testamente, gåva, bodelning eller annat dylikt principiellt vederlagsfritt fång. Även dödsbo som säljer aktier vilka ingår i boet kan alltså bli skattskyldigt för aktievinst. Däremot utlöser arvet, testamentet, gåvan etc. liksom hittills inte någon realisationsvinstbeskattning.

Då värdepapper, som förvärvats genom arv, testamente, gåva etc. blir föremål för avyttring, skall vid beräkning av innehavstiden för de avyttrade papperen så anses som om värdepapperen förvärvats genom det köp, byte eller därmed jämförliga fång av onerös karaktär som skett närmast därförinnan. Detta betyder att, om säljaren ärvt eller i gåva fått de aktier han avyttrat, han såsom innehavstid för de sålda papperen får räkna inte bara den tid under vilken han själv ägt dessa aktier utan även den tid under vilken de ägts av arvlåtaren eller givaren. Har även denne förvärvat aktierna genom arv eller gåva, får man gå tillbaka till närmast föregående köp, byte eller därmed jämförliga fång, vare sig detta fång kan härledas till säljarens egen fångesman eller en ännu tidigare fångesman.

Innehavstidens bestämmande på detta sätt är av betydelse för beskattningen enligt de nya reglerna, eftersom innehavstiden är avgörande för hur den skattepliktiga inkomsten skall beräknas. Vid denna beräkning kan det också, som framgår av det följande, vara av betydelse vilket pris som betalats vid närmast föregående köp etc., eftersom detta pris eller motsvarande vederlag i vissa fall skall räknas såsom anskaffningsvärde för de sålda värdepapperen.

Inkomstberäkningen (beskattningens "höjd")

Såsom redan nämnts skall beräkningen av den skattepliktiga inkomsten genom avyttring av sådana värdepapper som omfattas av de nya reglerna ske efter olika grunder alltefter som de avyttrade värdepapperen innehafvs kortare tid än fem år eller de innehafvs längre tid än så. Man får härvid hela tiden komma ihåg vad som förut sagts angående innehavstidens bestämmande.

Vid avyttring inom kortare innehavstid än fem år är det den verkliga vinsten som skall ligga till grund för inkomstberäkningen. Den verkliga vinsten beräknas på traditionellt sätt såsom skillnaden mellan försäljningspriset och anskaffningspriset med avdragsrätt för havda omkostnader. Frånsett att man i vissa fall måste använda en tidigare ägares anskaffningspris föreligger här ingen skillnad i förhållande till vad som förut gällt angående inkomstberäkningen och några nya problem uppkommer således inte härvidlag. Inom denna innehavstid upp till fem år skall beskattningen avse den del av den faktiska vinsten som är skattepliktig enligt den fallande skala som hittills gällt inom femårsperioden. Detta betyder alltså att, om aktierna vid försäljningen innehafvs mindre än 2 år, hela vinsten är skattepliktig, om de innehafvs minst 2 år men mindre än 3 år, 75 % av vinsten är skattepliktig, om de innehafvs minst 3 år men mindre än 4 år, 50 % av vinsten är skattepliktig och, om de innehafvs minst 4 år men mindre än 5 år, 25 % av vinsten är skattepliktig.

Förlust som uppkommer vid avyttring inom de första 5 åren av innehavet blir, i likhet med vad som förut gällt, till motsvarande del — dvs. till 100, 75, 50 eller 25 %, beroende på innehavstiden — avdragsgill från realisationsvinst som uppkommit under samma år som förlusten.

Sker däremot avyttringen först när aktierna innehafvs fem år eller mera, skall inkomstberäkningen inte grunda sig på den faktiska vinsten. För att slippa de svårigheter som kan uppkomma, då det gäller att utröna värdepapperens anskaffningsvärde eller motsvarande ingångsvärde, särskilt om säljaren förvärvat dem genom arv eller gåva eller om under en längre tids innehav t. ex. fond- och nyemissioner mellankommit, har man i stället valt en schablonmetod för inkomstberäkningen. Enligt denna metod skall såsom skattepliktig inkomst på grund av avyttringen i fråga upptagas 10 % av vad den skattskyldige fått för aktierna efter avdrag för försäljningskostnaden.

Denna schablonregel ersätter alltså den av utredningen föreslagna huvudregeln, enligt vilken 30 % av vinsten skulle beskattas när de avyttrade aktierna innehafvs minst två år. Genom att i stället välja schablonregeln — utredningens alternativregel — har hänsyn tagits till remisskritikens framhävande av att en beräkning av den faktiska vinsten, i varje fall efter en längre tids innehav av de avyttrade värdepapperen, skulle bli alltför komplicerad för såväl skattskyldiga som taxeringsmyndigheter för att kunna ligga till grund för beskattningen.

En tillämpning av schablonregeln

kan emellertid i vissa fall innebära en oskäligt hård beskattning, särskilt om försäljningen skett med förlust eller med en vinst som är relativt liten i förhållande till försäljningssumman. Med tanke på sådana fall har i de nya bestämmelserna föreskrivits att beskattning enligt schablonregeln inte skall ske om det framstår som sannolikt att avyttringen skett utan vinst eller med vinst som ej överstiger 5 % av försäljningspriset (utan reducering för omkostnader). Härigenom kommer schablonregeln att tillämpas först när vinsten överstiger 5 %. I propositionen påpekas att här är fråga om en sannolikhetsbevisning och inte om en exakt vinstberäkning. Någon avdragsgill förlust ifrågakommer inte i fall som dessa.

Om beskattning enligt 10-procentregeln blir aktuell, gäller emellertid den ytterligare modifikation till den skattskyldiges fördel, att han från sammanlagda beloppet av skattepliktig realisationsvinst enligt denna schablonregel alltid får tillgodoräkna sig avdrag med 500 kronor i den mån realisationsvinsten därtill förslår. För samtaxerade äkta makar uppgår avdraget till sammanlagt högst 500 kronor. Härigenom kan alltså "femårsaktier" säljas för upp till 5000 kronor skattefritt per år. Avdraget har motiverats av bl. a. intresset att begränsa de fall, då undersökning av vinstens storlek kan bli aktuell på grund av försäljning av teckningsaktier och fondandelar o. dyl. Schablonregeln skall nämligen gälla även vid beräkning av vinst på sålda teckningsrätter och fondandelar, när dessa hänförs till aktier som innehafts under så lång tid

att schablonregeln skulle tillämpas om aktierna sålts.

Strukturrationaliseringar

I propositionen framhölls, att en i tiden obegränsad beskattning av aktievinster kunde tänkas få en hämmande inverkan på strukturrationaliseringar inom näringslivet i det fall en sammanslagning av företag kan föranleda vinstbeskattning. En sådan effekt av en utökad beskattning borde enligt departementschefens mening därför i princip undvikas. Emellertid ansågs det inte möjligt att i lagtext närmare ange de fall då en försäljning av aktier m. m. skall fritas från beskattning enligt schablonmetoden, därför att beskattningen kan anses hindra en från allmänna synpunkter önskvärd strukturrationalisering. Med hänsyn härtill anvisar de nya reglerna ett dispensförfarande, genom vilket Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger medgiva befrielse helt eller delvis från beskattning enligt schablonmetoden, om företag som berörs av strukturrationaliseringen gör framställning därom senast den dag avyttringen sker.

Departementschefen underströk i propositionen, att dispens givetvis inte skall medges i alla de fall, då en aktieförsäljning leder till att två företag sammanslås. Det måste bli en bedömning från fall till fall. Om köpeskillingen lämnas i form av aktier i det andra företaget torde i regel förutsättningar för dispens få anses föreligga. Betalas köpeskillingen i likvida medel har man däremot anledning ställa större krav på att det är fråga

om en sådan från allmän synpunkt angelägen strukturrationalisering som bör medföra skattefrihet. — Då en dispensansökan ofta kan innehålla uppgifter som vid den tidpunkt då ansökan inges inte bör bli offentliga, förutsatte departementschefen att en sådan ansökan skall vara hemlig på samma sätt som t. ex. ansökan om förhandsbesked i taxeringsfråga. Han aviserade därför en erforderlig författningsändring för att tillgodose detta syfte. En sådan ändring har alltså genomförts.

Överföring av organisationsaktier inom en koncern

Likaledes för att inte hindra strukturrationaliseringar gäller enligt de nya bestämmelserna att beskattning enligt schablonmetoden inte skall ske när organisationsaktier flyttas mellan företag inom en koncern. Det förutsätts att moderföretaget är ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Hur aktierna eller andelarna i moderföretaget innehas — av fysiska personer, handelsbolag, stiftelse etc. — har enligt propositionen inte någon betydelse för bedömningen. Huruvida två företag skall anses tillhöra samma koncern får avgöras med ledning av aktiebolagslagens regler om koncernföretag. Dotterföretag bör dock enligt propositionen kunna vara aktiebolag, ekonomisk förening eller handelsbolag. Föremål för en med avseende på schablonregeln skattefri överföring inom koncernen skall vara aktie i aktiebolag och andel i handelsbolag, ekonomisk förening eller utländskt bolag. Andelar i utländska bolag medtogs

såsom möjliga objekt för de överföringar som här avses på förslag av bevillingsutskottet. Då i propositionen inte gjorts någon begränsning till aktier och andelar i svenska dotterföretag, föreslogs av utskottet ett tillägg till författningstexten i förtydligande syfte, med hänsyn till att i utlandet förekommer andra juridiska personer med annan juridisk beteckning än de i propositionen nämnda formerna av dotterföretag (dvs. aktiebolag, handelsbolag och ekonomisk förening).

Fusion samt tvångsförsäljning

I propositionen framhölls i samband med frågan om strukturrationaliseringarna, att den nu gällande friheten från realisationsvinstbeskattning vid fusion mellan helägda bolag givetvis borde kvarstå. Någon ändring häri har inte gjorts.

I fråga om de tvångsförsäljningar som avses i 35 § 4 mom. första stycket KL innebär de nya reglerna att skattepliktig realisationsvinst genom dylika försäljningar inte skall beräknas till högre belopp än 10 % av vad den skattskyldige erhåller för de avyttrade värdepapperen efter avdrag för försäljningskostnaderna. Detta gäller även om avyttringen sker inom fem år från förvärvet. Den tidigare skattefriheten är alltså upphävd.

Ackumulerad inkomst

I propositionen hänvisades till att flera remissinstanser framhållit att, om man inför en i tiden obegränsad beskattning av vinster på aktier, man

även bör få tillämpa reglerna om ackumulerad inkomst när det gäller dylika vinster. Framför allt har detta ansetts motiverat, om reglerna skall omfatta försäljningar även av aktier i fåmansbolag och andelar i handels- och kommanditbolag. Den vinst som framkommer vid försäljning av sådana aktier och andelar är i regel, påpekades det, föranledd av en värdestegring som ägt rum under en följd av år. Vidare erinrades om att reglerna om ackumulerad inkomst är tillämpliga när en enskild firma försäljs. Departementschefen ansåg det därför skäligt, att vinst vid försäljning av aktier i familjebolag eller andelar i handels- och kommanditbolag fick betraktas som ackumulerad inkomst, om aktierna eller andelarna vid avyttringen innehades av ett fåtal fysiska personer och om vinsten beräknas enligt schablonmetoden. Enligt departementschefen fick vinsten anses intjänad under den tid vederbörande innehaft aktierna eller andelarna. Detta innebär att, om aktierna eller andelarna förvärvats genom arv eller gåva, tiden för innehavet räknas från det tidigare onerösa fånget.

Aktievinstutredningens förslag att från vinstbeskattning undantaga försäljningar efter den första femårsperioden av aktier och andelar i fåmansföretag, när försäljningen omfattat mer än 50 % av aktierna och andelarna och försäljningen skett till en och samma köpare har däremot — för att använda dagens jargong — ”spolats”. Därvid har hänvisats bl. a. till att man beskattar en enskild rörel-

seidkare, när han säljer sin rörelse, för dolda reserver i inventarier och varulager och för vad han får för goodwill.

Skyldemansregeln

I samband med införandet av de nya reglerna angående aktievinstbeskattningen genomfördes även en ändring av den s. k. skyldemansregeln i 35 § 2 mom. andra stycket KL såvitt angår annan egendom än sådan som omfattas av aktievinstbeskattningen. Denna ändring hade föreslagits av 1953 års skatteflyktskommitté. Skyldemansregeln innebar enligt sin tidigare lydelse att frågan om och i vad mån skattepliktig realisationsvinst förelåg skulle bedömas med hänsyn inte till säljarens fång utan till hans fångesmans, när säljaren fått egendomen i gåva av make eller skyldeman och denna förvärvat egendomen genom köp, byte eller därmed jämförligt fång. Motsvarande gällde vid vissa bodelningsförvärv i anledning av makes död och om make vid bodelning av annan anledning än andra makens död fått egendom som någondera maken tidigare förvärvat genom fång av nyssnämnda slag. Den nu genomförda ändringen innebär att skyldemansregeln är tillämplig även när fångesmannen förvärvat egendomen genom gåva från skyldeman eller genom bodelning som — om egendomen avyttrats — skulle medfört att realisationsvinstfrågan bedömts med utgångspunkt från hans företrädares eller hans eget tidigare fång.